

ZORAN KRAVAR

(25. 05. 1948. – 22. 06. 2013.)

IN MEMORIAM

Zoran Kravar, jedan od najvažnijih i najuvaženijih domaćih teoretičara i povjesničara književnosti, omiljeni profesor, dragi kolega, mentor i prijatelj, preminuo je 22. lipnja 2013. u Zagrebu.

Zoran Kravar rodio se 25. svibnja 1948. u Zagrebu. Gimnaziju je završio u Zadru gdje mu je otac bio redoviti profesor klasične filologije na Filozofskom fakultetu. Komparativnu književnost i filozofiju diplomirao je 1972. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te se 1973. zaposlio kao asistent na Odsjeku za komparativnu književnost. Doktorirao je 1977. radom o hrvatskom baroku, a 1984. izabran je u profesorsko zvanje. Godine 2010. postao je član suradnik, a od 2012. i redoviti član Razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Objavio je 13 znanstvenih knjiga, velik broj znanstvenih i stručnih članaka i eseja, bio je stipendist Humboldtove zaklade i gostujući predavač na sveučilištima u Njemačkoj, Austriji, Nizozemskoj i Poljkoj, te je dobitnik brojnih prestižnih nagrada (Krlježina nagrada, Strossmayerova nagrada, SFERA, Nagrada HAZU, Vjesnikova nagrada, Nagrada grada Zagreba, Godišnja nagrada Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Bio je urednik *Hrvatske književne enciklopedije* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, za koju je napisao i velik broj članaka, kao i za legendarnu Krlježianu. Pisao je i poeziju te objavio zbirku *Vinograd* (Zagreb, 1998).

Početak njegova znanstvenog i stručnog djelovanja obilježile su studije o hrvatskom književnom baroku koje od trenutka objavljivanja predstavljaju neizostavni dio svakog bavljenja tim književnim razdobljem: *Studije o hrvatskom književnom baroku* (Zagreb, 1975), *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu* (Zagreb, 1980), *Das Barock in der kroatischen Literatur* (Köln-Weimar-Beč, 1991), *Nakon godine MDC: studije o književnom baroku i dodirnim temama* (Dubrovnik, 1993). Kravar je bio i jedan od naših najistaknutijih stihologa, uz prethodnike poput Ivana Slamniga ili Svetozara Petrovića, suvremenika Pavla Pavličića i mlađeg Slavena Jurića, te su njegove knjige *Tema "stih"* (Zagreb, 1993) i *Stih i kontekst: teme iz povijesti hrvatskog stiha* (Split, 1999) danas kanonske knjige toga važnog područja teorije književnosti. Od početka 2000-ih počeo se baviti književnim i ideološkim antimodernizmom koji je u sustavnom obliku i uveo u hrvatsku humanistiku te objavio nekoliko iznimno poticajnih studija koje su utemeljile područje. Prvi su se njegovi članci na tu temu našli u knjizi *Književni protuusvjetovi: poglavlja iz hrvatske moderne* napisanoj u koautorstvu s Nikolom Batušićem i Viktorom Žmegačem (Zagreb, 2011), u kojoj je već pisao o elementima antimodernističke estetike i ideologije kod Matoša, Krlježe, Nazora, Tresića Pavičića itd. premda ti motivi još nisu dobili zajednički nazivnik antimodernizma. Dobit će ga u teorijskoj raspravi naslovljenoj *Antimodernizam* (Zagreb, 2004) koji je Kravar uvjerljivo odredio kao svjetonazor suprotstavljen civilizacijskoj moderni (ponajprije je predstavljaju liberalni kapitalizam i građanska država), a koji se vremenski također striktno podudara s razdobljem moderne, te dolazi do izražaja u filozofiji,

ideologiji, teoriji i umjetnosti. O antimodernističkim tendencijama u hrvatskoj književnosti moderne pisao je u knjizi *Svjetonazorski separei* (Zagreb, 2005) koja sadrži iznimno važne tekstove o hrvatskoj modernoj lirici, Matošu i Vojnoviću, kao i raspravu "Kameni gost na panonskom proštenju" o suprotstavljenim estetičkim i ideološkim motivima u *Povratku Filipa Latinovicza*, vjerojatno najbolji objavljeni tekst o tom Krležinu romanu.

U posljednjim je dvjema knjigama njegov interes za antimodernizam u velikoj mjeri proširen i na analizu fenomena izvan strogih vremenskih okvira kulturno-povijesnog razdoblja moderne, uključujući sada i razne aspekte popularne kulture, književnosti i filma druge polovice 20. i 21. stoljeća. Tako su u *Uljanicama i duhovima* (Zagreb, 2009) zapisi o Krleži, Nietzscheu i Wagneru isprepleteni s onima o *Da Vincijevu kodu*, *Prošle godine u Marienbadu*, pa čak i Radioheadu, dok je knjiga *Kad je svijet bio mlad: visoka fantastika i doktrinarni antimodernizam* (Zagreb, 2010) posvećena žanru *fantasyja*, Tolkienovu *Gospodaru prstenova* i njegovim prethodnicima, ali i njegovim književnim i filmskim sljedbenicima poput *Zemljomorja* Ursule K. Le Guin ili *Ratova zvijezda* Georgea Lucasa. Dok su *Antimodernizam* i *Svjetonazorski separei* značajno utjecali na promjenu pristupa moderni, i to osobito hrvatskoj, koji je do tada prevladavao u domaćoj književnoj historiografiji, *Uljanice i duhovi* i *Kad je svijet bio mlad* približile su Kravara novim publikama: širem čitateljstvu i poklonicima žanra fantastike. *Uljanice i duhovi* u velikoj su mjeri predstavljene kao "intelektualna biografija", no treba imati na umu da Kravar zgrade iz svog privatnog i profesionalnog života rabi kako bi ih povezao s temama svoga stručnog interesa. Premda nas znanstveno bavljenje nekom temom često motivira da je tražimo i u svakodnevnom životu, vrlo često detalji iz svakodnevice postaju dijelom našeg znanstvenog interesa. *Uljanice i duhovi* tako predstavljaju uvjerljiv dokaz o tome kako svakodnevica postaje neodvojiva od znanosti te, štoviše, nepregledan izvor svježih primjera za humanista koji se bavi tako podatnom temom kao što je antimodernizam.

Zoran Kravar tako je funkcionirao i kao profesor i kao kolega na Odsjeku za komparativnu književnost. Nijedna tema o kojoj se povela rasprava nije mu bila nezanimljiva ili strana, dapače, uvijek bi začas svojim analitičkim i racionalnim pristupom od predmeta razgovora načinio malu studiju. Kao profesor bio je omiljen, osobito među studentima koji su znali cijeniti njegove visoke kriterije i beskompromisnu predanost predmetu. Njihovo je strpljenje zauzvrat nagrađivao nerijetkim spontanim digresijama, za koje je bilo jasno da nisu unaprijed pripremljene, no da i same funkcioniraju kao zaokružena priča ili analiza. Kroz te se digresije na potpuno nenametljiv način moglo čuti mnogo i o samom profesoru, Odsjeku te književnoznanstvenoj sceni, kao i o mnogobrojnim drugim temama koje su svjedočile o njegovoj nevjerojatnoj erudiciji. Upravo je ta kombinacija golemog znanja i predavačke iskrenosti i nesebičnosti bila specifična za profesora Kravara te je stoga njegova smrt neizmjeran gubitak kako za studente, tako i za članove Odsjeka za komparativnu književnost.

Na kraju jedna osobna crtica. Pišući ovaj tekst, sjetila sam se kako su mi prije nekoliko godina kolege iz Leksikografskog zavoda dojavili da je profesor Kravar bio zadovoljan člancima koje sam za Hrvatsku književnu enciklopediju napisala o dvojici živućih teoretičara i povjesničara književnosti stoga što su na neutralan

i objektivan način prikazali važnost njihova rada, bez nepotrebnih, ulagivačkih superlativa. Htio je da i članak o njemu samome bude takav. Nije u mom stilu pisati u superlativima, kao što nije bilo ni u stilu profesora Kravara, no ipak mi se čini da ih u ovom tekstu nema onoliko koliko bi ih trebalo biti. Na kraju svega još se jednom pokazuje kako su oni koji zaslužuju najviše superlativa baš oni koji te superlative najmanje priželjkuju.

Maša Grdešić